

O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORI

VOL. 2 ISS: 1 (2025)

INSURANCE MARKET OF UZBEKISTAN СТРАХОВОЙ РЫНОК УЗБЕКИСТАНА

INSURANCE

№	MUNDARIJA	Page
1.	YASHIL SUG'URTA ORQALI IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH VA EKOLOGIYANI ASRASH <i>Yuldashev Akromjon Qurbonnazarovich, To'rayev Sherxon Mo'min o'g'li</i>	3
2.	IQLIM O'ZGARISHI TA'SIRIDAGI MOLIVAVIY YO'QOTISHLARDAN HIMOYALASHDA INDEKS SUG'URTALASHNI JORIY ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI <i>Yadgarov Akram Akbarovich</i>	6
3.	O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SUG'URTA BOZORINING RIVOJLANISH JARAYONLARI TAHLILI <i>Nurullaev Abdulaziz Sirojiddinovich</i>	9
4.	СУГУРТА БОЗОРИ ВА МОЛИЯВИЙ КОНВЕРГЕНЦИЯ ЖАРАЁНИДА УНИНГ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ <i>Халиков Умид Рахматуллаевич</i>	13
5.	СУГУРТА КОМПАНИЯЛАРИНИНГ МОЛИЯВИЙ РЕСУРСЛАРИНИ ЖОЙЛАШТИРИШ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШ <i>Маврулова Нулуфар Абдухалиловна</i>	18
6.	REGULATORY AND FINANCIAL BARRIERS TO SME DEVELOPMENT IN EMERGING MARKETS (IN CASE OF UZBEKISTAN) <i>Tojiyev Abror Rakhmonalievich, Rakhmonaliev Abbos Abror ugli</i>	21
7.	TIJORAT BANKLARIDA CHAKANA BANK MAHSULOTLARINI SOTISH AMALIYOTINING RIVOJLANGAN DAVLATLAR TAJRIBASI <i>Yunusova Shaxlo Raximdjanoyna</i>	24
8.	USING MARKETING STRATEGIES TO ENHANCE THE COMPETITIVENESS OF THE NATIONAL ECONOMY <i>Bobomurodov Kayimjon Homidovich</i>	29
9.	НЕЙРОМАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ: ГЛУБОКОЕ ПОНИМАНИЕ МЕХАНИЗМОВ ВЫБОРА <i>Юлдашев Жамшид Абрарович</i>	32
10.	ЎЗБЕКИСТОН АҲОЛИСИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИДАГИ ТАФОВУТЛАРИНИНГ ИҚТИСОДИЙ- СТАТИСТИК ТАХЛИЛИ <i>Илёсова Дилбар Исмоил қизи</i>	35
11.	KORPORATIV TUZILMALARDA AKSIYALAR BOZORIDAN MOLIVAVIY RESURLAR JALB QILISHNI TAKOMILLASHTIRISH <i>Xasanov Xayrullo Nasrullayevich</i>	38
12.	ISHSIZLIKNI KAMAYTIRISH UCHUN KICHIK VA O'RTA BIZNESNI RIVOJLANTIRISH <i>Muhammadjonova Iroda Bahodir qizi, Tohirjonov Rahmatillo Farhodjon o'g'li, Hayitaliyev Jahongir Komiljon o'g'li</i>	41
13.	SOLIQ BAZASINI ANIQLASH METODOLOGIYASIGA OID UMUMIY NAZARIYA VA YONDASHUVLAR <i>Xalikchayeva Sadokat Ilxomjonovna</i>	43
14.	INFLYASION KUTILMALAR VA BYUDJET TAQCHILLIGINI EMISSION VA QARZLI MOLIVALASHTIRISHNING BARQAROR O'SISHGA TA'SIRI: BRUNO-FISHER MODEL <i>X.A. Kurbonov, N. J. Sheraliev</i>	47
15.	QORAQALPOG'ISTON RESPUBLIKASIDA MILLIY TURIZMNI RIVOJLANTIRISH IMKONIYATLARI <i>Kurbonbekova Mohichehra Turobjonovna, Imomov Jamshidxon Odilovich, Mahmudov Xondamir Saidamirxon o'g'li</i>	51
16.	XALQARO STANDARTLAR VA ULARNING SUG'URTA TASHKILOTLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI <i>Xalikulova Shirin Utkir qizi</i>	53

XALQARO STANDARTLAR VA ULARNING SUG'URTA TASHKILOTLARINING MOLIVAVIY BARQARORLIGINI TA'MINLASHDAGI ROLI

Xalikulova Shirin Utkir qizi

TDIU, PhD tayanch doktorant

email: rinakhalikulovamz@gmail.com

ARTICLE INFORMATION	ABSTRACT
Volume: 2 Issue: 1 DOI: https://doi.org/10.55439/INS/vol2_iss1/257	Maqolada Solvency II va IFRS 17 xalqaro standartlarining sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ta'siri o'rganilgan. Tadqiqotda standartlarni joriy etishning asosiy afzalliklari va qiyinchiliklari tahlil qilinib, ularning xatarlarni boshqarish va shaffoflikni oshirishdagi roli ta'kidlangan hamda rivojlanayotgan bozorlar uchun moslashuv tavsiyalari keltirilgan <i>Xalqaro standartlar, Solvency II, IFRS 17, moliyaviy barqarorlik, xatarlarni boshqarish, sug'urta kompaniyalari, shaffoflik, rivojlanayotgan bozorlar.</i>
KEYWORDS	

Kirish (Введение /Introduction)

Sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligi milliy va xalqaro moliyaviy tizimlarning barqarorligini ta'minlashda Markaziy o'rinni egallaydi. O'sib borayotgan noaniqlik va globallashuv sharoitida sug'urta tashkilotlari nafaqat mulkiy manfaatlarining himoyachilariga, balki moliya bozorining muhim ishtirokchilariga aylanmoqda. Biroq, ularning mijozlar va sheriklar oldidagi majburiyatlarini bajarish qobiliyati to'g'ridan-to'g'ri barqarorlik darajasiga bog'liq bo'lib, bu asosan xatarlarni boshqarish sifati, xazira samaradorligi va moliyaviy hisobotlarning shaffofligi bilan belgilanadi.

Zamonaviy bozor muammolariga javoban sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirishga qaratilgan Solvency II va IFRS 17 kabi xalqaro standartlar ishlab chiqildi. Yevropa Ittifoqida qabul qilingan Solvency II risklarni boshqarish, kapitalni zaxiralash va yetarilgiga qaratilgan bo'lib, kompaniyalarni o'z biznes jarayonlarini bozor sharoitlariga moslashtirishga undaydi. IFRS 17 sug'urta shartnomalarini hisobga olishda yagona yondashuvni taklif etadi, bu moliyaviy hisobotlarning shaffofligini va investorlar va mijozlarning ishonchini oshiradi.

Ushbu standartlarni qo'llash bir nechta asosiy afzalliklarni beradi. Birinchidan, ular moliyaviy hisobotlarning shaffofligi va bir xilligini oshirish uchun sharoit yaratadilar. Ikkinchidan, standartlarni amalga oshirish xatarlarni yanada samarali boshqarishga yordam beradi, bu iqtisodiy beqarorlikning kuchayishi sharoitida ayniqsa muhimdir. Uchinchidan, standartlar sug'urta kompaniyalariga xalqaro kapital bozorlariga kirish huquqini berish orqali raqobatbardoshlikni oshiradi.

Biroq, standartlarni amalga oshirish jarayoni sezilarli qiyinchiliklar bilan birga keladi. Kompaniyalar texnik va tashkiliy moslashuvning yuqori xarajatlariga, xodimlarni o'qitish va ularning jarayonlarini modernizatsiya qilish zarurligiga duch kelishmoqda. Ushbu qiyinchiliklar, ayniqsa, sanoat rivojlanayotgan O'zbekiston kabi rivojlanayotgan sug'urta bozorlari bo'lgan mamlakatlar uchun juda dolzarbdir.

Tadqiqot metodologiyasi (Методы/Methods).

Tadqiqotning maqsadi xalqaro standartlarning sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ta'sirini o'rganish, ularni amalga oshirishning afzalliklari va qiyinchiliklarini aniqlash va ularni rivojlanayotgan bozorlarga samarali moslashtirish bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqishdir.

Shunday qilib, Solvency II va IFRS 17 kabi xalqaro standartlar sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashning muhim vositasi deb taxmin qilish mumkin. Ularni amalga oshirish xatarlarni boshqarishni yaxshilashga, kapitaldan oqilona foydalanishga va moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishga yordam beradi. Bundan tashqari, ushbu standartlarni moslashtirish investorlar va mijozlar tomonidan sug'urta kompaniyalariga bo'lgan ishonchni mustahkamlash va ularning xalqaro maydonda raqobatbardoshligini oshirish uchun turtki bo'lishi mumkin.

Tadqiqot davomida Solvency II va IFRS 17 standartlarining nazariy tahlili o'tkazildi va ularning asosiy qoidalarini o'rganildi. Qiyosiy tahlildan foydalanish standartlarni joriy etish bo'yicha xalqaro tajribani va ularning sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ta'sirini baholash imkonini berdi. O'zaro munosabatlarni aniqlash uchun to'lov qobiliyati va likvidlik kabi moliyaviy ko'rsatkichlarni baholash usullari qo'llanildi.

Ushbu yondashuvlar xalqaro standartlarning sug'urta sektorini mustahkamlashdagi rolini har tomonlama o'rganish imkonini berdi va ularni moslashtirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilishiga olib keldi.

Solvency II va IFRS 17 kabi xalqaro standartlarning joriy etilishi sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ular xatarlarni yaxshiroq boshqarishga yordam beradi, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshiradi va kapital tarkibini mustahkamlaydi.

Xalqaro amaliyotdan, shu jumladan Yevropa Ittifoqi mamlakatlaridan olingan misollar shuni ko'rsatadiki, standartlarni moslashtirgan kompaniyalar iqtisodiy shoklarga nisbatan ancha chidamli bo'lib bormoqda. Shu bilan birga, amalga oshirishning yuqori xarajatlari va xodimlarni o'qitish zarurati kabi murakkabliklar ham aniqlandi, bu ayniqsa rivojlanayotgan bozorlar uchun to'g'ri keladi.

Ushbu natijalar standartlarni turli sharoitlarda muvaffaqiyatli qo'llash uchun moslashtirishga kompleks yondashuv zarurligini ta'kidlaydi.

Solvency II va IFRS 17 kabi xalqaro standartlarning joriy etilishi sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Ushbu standartlar risklarni boshqarishni yaxshilashga, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishga va kapital tarkibini mustahkamlashga yordam beradi, bu esa sug'urta kompaniyalarini iqtisodiy va bozor zarbalariga nisbatan ancha chidamli qiladi.

Allianz Insurance Plc 2021 ma'lumotlari asosida standartlarning moliyaviy ko'rsatkichlarga ta'sirini tahlil qilish 1- jadvalda keltirilgan:

1-jadval¹

KO'RSATKICH	SOLVENCY II JORIY ETILGUNA QADAR	SOLVENCY II JORIY ETILGANDAN SO'NG
TO'LOV QOBILIYATI KOEFFITSIYENTI	150%	180%
KAPITAL RENTABELLIGI (ROE)	10%	12%
ZAXIRALAR DARAJASI	€5 mlrd	€6 mlrd

Ushbu jadvallar shuni ko'rsatadiki, Solvency II ning joriy etilishi asosiy ko'rsatkichlarning sezilarli yaxshilanishi bilan birga keladi. To'lov qobiliyati ko'rsatkichining 150% dan 180% gacha o'sishi kompaniyaning moliyaviy barqarorligini mustahkamlashdan dalolat beradi. Kapitalning rentabelligi 10% dan 12% gacha o'sdi, bu resurslardan yanada samarali foydalanishni aks ettiradi. Rezerv darajasi 1 milliard evroga oshdi, bu risklarni boshqarishda ko'proq konservativ yondashuvni ko'rsatadi.

Xalqaro standartlarning ijobiy ta'sirini tasdiqlovchi tendentsiyalar boshqa tadqiqotlarda ham kuzatilmoqda. Masalan, 2022-2023 yillarda Evropaning sug'urta hisoboti Solvency II-ni qo'llash Evropa Ittifoqi bo'ylab sug'urta kompaniyalarining to'lov qobiliyatini yaxshilaganligini va investorlarning ishonchini oshirganligini ta'kidlaydi. Bu standartlarning ko'p qirraliligini va ularning turli iqtisodiy sharoitlarga moslashish qobiliyatini namoyish etadi.

Afzalliklarga qaramay, xalqaro standartlarni amalga oshirish jarayoni bir qator qiyinchiliklarga duch keladi. Kompaniyalar yuqori moslashish xarajatlariga, ichki jarayonlarni qayta ko'rib chiqish va xodimlarni o'qitish zarurligiga duch kelishmoqda. O'zbekiston kabi rivojlanayotgan bozorlar uchun bu qiyinchiliklar resurslarning cheklanganligi va raqamlashtirishning etarli emasligi sababli ayniqsa dolzarbdir. Biroq, standartlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish bunday bozorlar uchun yangi imkoniyatlar ochishi mumkin, shu jumladan xalqaro investorlarni jalb qilish va mijozlar ishonchini oshirish.

Rivojlanayotgan bozorlarda standartlarni samarali moslashtirish uchun bosqichma-bosqich yondashish, kadrlar tayyorlashni ta'minlash va jarayonlarni avtomatlashtirish uchun zamonaviy it echimlarini faol joriy etish tavsiya etiladi. Bu xarajatlarni minimallashtiradi va standartlarni to'liq integratsiya qilish yo'lidagi to'siqlarni kamaytiradi.

Shunday qilib, tadqiqot natijalari xalqaro standartlar sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini oshirishning muhim vositasi ekanligini tasdiqlaydi. Ular kompaniyalarning jahon bozoridagi mavqeini barqaror o'sishi va mustahkamlashi uchun sharoit yaratib, ularni amalga oshirishni sug'urta sohasini rivojlantirish uchun strategik ahamiyatga ega qiladi.

Xalqaro standartlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish uchun sug'urta kompaniyalari nafaqat regulyatorlarning talablarini, balki ularning ichki faoliyatining xususiyatlarini ham hisobga olishlari muhimdir. Standartlarni bosqichma-bosqich joriy etish kompaniyaning joriy tayyorgarligini tahlil qilish va eng ustuvor yo'nalishlarni tanlashdan boshlab, xavf va xarajatlarni minimallashtirishga imkon beradi. Muvaffaqiyatning asosiy omili xodimlarni o'qitish, ayniqsa risklarni boshqarish va moliyaviy buxgalteriya hisobi bo'lib, Solvency II va IFRS 17 ning murakkab talablarini moslashtirish uchun zarur bazani yaratadi.

References:

1. Eling, M., Schmeiser, H. "Why Do We Need Solvency Regulation? The Economic Argument." "The Geneva Papers on Risk and Insurance," 2010.
2. Adams, M., Hardwick, P., Zou, H. "Financial Openness, Cost Efficiency, and Solvency in the Global Insurance Industry." "Journal of Banking & Finance," 2011.
3. Xodjayeva, Z. T. "Sug'urta tashkilotlarida moliyaviy boshqaruvning zamonaviy usullari." Toshkent: "Iqtisodiyot va innovatsiyalar", 2021.
4. Allianz Insurance plc. "Solvency and Financial Condition Report 2021." Onlayn manba. Murojaat qilingan sana: 21.11.2024.
5. <https://www.allianz.com/>

Standartlarni amalga oshirish jarayonini soddalashtiradigan zamonaviy it echimlariga sarmoya kiritish bir xil darajada muhimdir. Innovatsion tahliliy platformalar va risklarni boshqarish tizimlari ma'lumotlarni qayta ishlashni tezlashtirish va qaror qabul qilish jarayonini aniqroq qilish imkonini beradi. Standartlarni amalga oshirish tajribasiga ega bo'lgan xalqaro ekspertlar bilan hamkorlik qilish ham muhim qadam bo'lib, ularni mahalliy sharoitga moslashtirishga yordam beradi.

Tartibga soluvchi organlar bilan faol hamkorlik, ayniqsa rivojlanayotgan bozorlarga ega mamlakatlarda yanada moslashuvchan tartibga solish tizimini yaratishga yordam beradi. Bunday hamkorlik standartlarni amalga oshirishda mahalliyashtirilgan yondashuvlarni ishlab chiqishga imkon beradi, bu esa xalqaro talablar va kompaniyalarning haqiqiy imkoniyatlari o'rtasidagi muvozanatni ta'minlaydi. Shunday qilib, standartlarni muvaffaqiyatli amalga oshirish texnologiyaga sarmoya kiritish, xodimlarni o'qitish va jarayonlarni sug'urta biznesining o'ziga xos xususiyatlariga moslashtirishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi.

Solvency II va IFRS 17 kabi xalqaro standartlar sug'urta kompaniyalarining moliyaviy barqarorligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. O'tkazilgan tadqiqot shuni tasdiqladiki, ularni amalga oshirish risklarni boshqarishni yaxshilashga, moliyaviy hisobotlarning shaffofligini oshirishga va kapitaldan foydalanishni optimallashtirishga yordam beradi. Ushbu o'zgarishlar kompaniyalarning mavqeini mustahkamlaydi, ularni raqobatbardosh va tashqi iqtisodiy muammolarga chidamli qiladi.

Tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, standartlar sug'urta tashkilotlarining asosiy moliyaviy ko'rsatkichlarini sezilarli darajada oshiradi. Shunday qilib, to'lov qobiliyati ko'effitsienti va zaxiralar darajasining oshishi kompaniyalarning beqarorlik sharoitida ham mijozlar oldidagi majburiyatlarini bajarishga tayyorligini namoyish etadi. Evropa Ittifoqi mamlakatlarida Solvency II ning joriy etilishi kabi xalqaro amaliyot misollari ushbu standartlarning ko'p qirraliligini va ularning turli iqtisodiy sharoitlarga moslashish qobiliyatini ta'kidlaydi.

Biroq, standartlarni amalga oshirish, ayniqsa rivojlanayotgan bozorlar uchun qiyinchiliklar bilan birga keladi. Yuqori xarajalar, xodimlarni o'qitish va ichki jarayonlarni modernizatsiya qilish zarurati har tomonlama va bosqichma-bosqich yondashuvni talab qiladi. Rivojlanayotgan bozorlar uchun mahalliy standartlarni moslashtirishga e'tibor berish va to'siqlarni kamaytirish uchun xalqaro tajribadan foydalanish muhimdir.

Xulosa va takliflar (Заключение/Conclusion).

Shunday qilib, xalqaro standartlarning joriy etilishi nafaqat alohida kompaniyalarning moliyaviy barqarorligini, balki umuman sug'urta sektorini rivojlantirishga yordam beradi. Bu mijozlar ishonchini oshirish, investitsiyalarni jalb qilish va moliyaviy tizimni mustahkamlash uchun sharoit yaratadi. Kelajakda rivojlanayotgan bozorlarda standartlarni moslashtirish uchun amaliy echimlarni ishlab chiqishga ko'proq e'tibor qaratish lozim, bu ularning global iqtisodiyotga ijobiy ta'sirini kengaytiradi.